

**GUILLEM
VILADOT**

i els creadors de Ponent

— CRÈDITS DE LA PUBLICACIÓ

Guillem Viladot i els creadors de Ponent

Editat per la Xarxa de Museus de les Terres de Lleida i Aran,
Museu de Lleida i Editorial Fonoll

Edició a cura de Pau Minguet

Coordinació editorial

Clara López Basanta. SAM, Museu de Lleida

Textos

Bàrbara Bayarri Viñas, Xavier García, Manuel Guerrero Brullet,
Pau Minguet, Cristina Mongay Batlle, Jesús Navarro Guitart,
Esther Solé i Martí, Joan Ramon Veny-Mesquida, Marc Verdés i Oliva

Assessorament lingüístic

Maite Puig

Fotografies

Albert Malet, Arxiu Fundació Guillem Viladot - Lo Pardal,
Arxiu Melgosa (Llorenç Melgosa), Esther Gelabert, família Viladot,
Felipe Valladares, Fons Fundació Privada Espai Guinovart,
Marc Verdés i Oliva, Modest Panadés, MORERA. Museu d'Art Modern
i Contemporani de Lleida (Arxiu Leandre Cristòfol), Museu Nacional
d'Art de Catalunya, Xavier Padrós

Disseny i maquetació

Anna Domenjó Setó

Impressió

Anfigraf Indústria Gràfica

ISBN 978-84-127843-5-0

Dipòsit legal: L 35-2024

© dels textos: els autors

© de les imatges: els autors i propietaris

Advertiment legal:

Està rigorosament prohibida, sense l'autorització del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públics.

— CRÈDITS DE L'EXPOSICIÓ

Comissariat

Pau Minguet

Coordinació

Clara López Basanta, SAM Museu de Lleida

Francesc Gabarrell, MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

Museografia i disseny gràfic

Anna Domenjó Setó

Muntatge

Madefeinador

Conservació preventiva

Imma Bové, MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

Núria Gilart, Museu de Lleida

Assessorament lingüístic

Maite Puig

Proposta pedagògica

Àgora Serveis Culturals

Fotografies

Fons Gómez Vidal. Arxiu fotogràfic de l'Institut d'Estudis Ilerdencs

Fundació Guillem Viladot – Lo Pardal

MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

(Antoni Loncà / Jordi V. Pou)

Prestadors d'obres exposades

Ajuntament dels Plans de Sió

Biblioteca Pública de Lleida

Família Iglesias Colomer

Fundació Guillem Viladot – Lo Pardal

M. Carmen Comas Viladot

Maria Guinovart

Mary Coma Estadella (itinerància al Museu de Lleida)

MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

Museu de Cervera

Museu Nacional d'Art de Catalunya (itinerància al Museu de Lleida)

Universitat de Lleida

Agraïments

Adelais de Pedrolo

Carme Alòs, Museu de la Noguera

Carme Bergés, Museu de Cervera

Família Viladot

Jaume Espinagosa, Museu Comarcal de l'Urgell-Tàrrrega

Jesús Navarro, MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

Josep Giral, Museu de Lleida

Itineràncies

Museu Comarcal de l'Urgell - Tàrrrega

(del 30 de setembre al 27 de novembre de 2022)

Museu de Cervera

(del 2 de desembre de 2022 al 12 de març de 2023)

Museu de Lleida

(del 13 d'abril a l'11 de juny de 2023)

Museu de la Noguera

(del 15 de juny al 10 de setembre de 2023)

Ecomuseu de les Valls d'Àneu

(del 28 de setembre de 2023 al 14 de gener de 2024)

Fundació Guillem Viladot - Lo Pardal

(del 27 de gener al 20 d'abril de 2024)

ÍNDEX

- 8** Presentació
- 11** Guillem Viladot. Nus d'un Ponent, present
Pau Minguet
- 17** Guillem Viladot i Albert Coma Estadella,
entre l'admiració artística i l'amistat sincera
Cristina Mongay Batlle
- 33** Cristòfol i Viladot, entre l'admiració
i les afinitats creatives
Jesús Navarro Guitart
- 53** L'ombra de la tradició. Guillem Viladot i Daniel Gelabert:
art, creativitat i canvi rural
Marc Verdés i Oliva
- 69** Utericitat lèxica i desbordament epistèmic a
l'Agramunt de Guillem Viladot i Josep Guinovart
Bárbara Bayarri Viñas
- 83** Guillem Viladot i Josep Iglésias del Marquet, la poesia
concreta expandida: de la Petite Galerie a Lo Pardal
Manuel Guerrero Brullet
- 99** *Viladot/Pedrolo & relations. S'accepten versos a pupíl·latge*
Xavier García
- 111** Viladot i Lluís Trepal. Món menut, escenari compartit
Esther Solé i Martí
- 129** De Guillem Viladot a Josep Vallverdú o de
l'«estripador d'esfínters» a l'«escolasticitat diadèmica»
Joan Ramon Veny-Mesquida

Amb l'exposició «Guillem Viladot i els creadors de Ponent», la Xarxa de Museus de les Terres de Lleida i Aran se suma als actes de commemoració del centenari del naixement del creador agramuntí, l'escriptor prolífic, però també l'artista polifacètic. I ho fa reivindicant-ne la figura com un dels catalitzadors de la creació literària i artística catalana, procedent de les Terres de Ponent. Viladot, arrelat sempre a la terra que el va veure néixer i a la qual se sentia íntimament i públicament lligat, tant des d'un punt de vista vivencial com creatiu, va establir tot un seguit de relacions amb personatges vinculats, com ell, a la perifèria ponentina. Leandre Cristòfol, un dels seus referents artístics més admirats, inicia aquest periple de connexions i afinitats. Més enllà de prologar amb els seus articles múltiples exposicions de l'escultor i de rebre'n la inspiració per a una gran part de la seva obra objectual, van publicar plegats l'any 1965 el que seria el primer llibre de poesia experimental editat a la Península, *Nou plast poemes*. Dins d'aquest àmbit creatiu, del qual Viladot va esdevenir un dels referents, cal destacar l'estreta relació que va mantenir durant anys amb Josep Iglésias del Marquet, poeta plàstic amb qui compartiria el projecte editorial «Lo Pardal», que va convertir-se en una col·lecció imprescindible de llibres de poesia experimental. En l'àmbit literari, també va mantenir una estreta relació amb Josep Vallverdú i Manuel de Pedrolo, el qual també manifestà interès per aquesta variant poètica. En un àmbit més pròpiament artístic, destacà la seva relació amb Lluís Trepat, introductor de l'abstracció a Lleida, i de qui Viladot va ser, durant tota la vida, un gran admirador i un dels principals mecenes. No menys important va ser la relació amb Albert Coma Estadella, amb qui col·laborà l'any 1983 en un projecte de pel·lícula de la qual ells dos eren els protagonistes, titulat *Self*. Amb Daniel Gelabert, Viladot va endinsar-se en el món de l'arquitectura i de les noves tecnologies digitals. Finalment, s'esmenta la relació que va mantenir Viladot amb un altre artista contemporani vinculat a la vila d'Agramunt, Josep Guinovart.

Leandre Cristòfol, Josep Iglésias del Marquet, Josep Vallverdú, Manuel de Pedrolo, Lluís Trepat, Albert Coma Estadella, Daniel Gelabert i Josep Guinovart són alguns dels personatges que configuren una constel·lació creativa que és imprescindible conèixer per entendre

l'evolució de la carrera artística i literària de Viladot al llarg dels anys; una xarxa de relacions que, per altra banda, dibuixa els intents de conquerir espais culturals negats i il·lumina la penombra més opaca que havia escampat el franquisme. La mostra evidencia, doncs, aquestes relacions d'amistat i militància, exposant obres de Guillem Viladot en diàleg amb les diferents produccions dels creadors ponentins, més d'una cinquantena d'obres i documentació diversa, seleccionades pel comissari de l'exposició, Pau Minguet, director de Lo Pardal, i amb el suport dels diferents museus que formen la Xarxa, que altre cop tornen a incidir en l'estratègia de cooperació per dimensionar la seva tasca de preservació i difusió dels nostres valors culturals i patrimonials.

Jesús Navarro Guitart

President de la Xarxa de Museus de les Terres de Lleida i Aran
Director del MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida

GUILLEM VILADOT
NUS D'UN PONENT, PRESENT

Guillem Viladot (1922-1999) va ser un creador estretament arrelat a la terra. A un lloc d'estrena vital, Agramunt, però també, i per extensió, a unes comarques ponentines que van convertir-se en territori fèrtil —malgrat l'erm i eixut camp que imposava la dictadura— en els moments en què el jove començava a obrir-se pas dins del panorama cultural del país. L'aparició d'un personatge que esdevindria un escriptor prolífic i admirat, un pioner dels llenguatges poètics visuals, en un poble castigat triplement per l'escarni de la guerra, la rudesia del sòl i la distància geogràfica respecte de les grans ciutats del Principat no és un fenomen isolat. Potser, justament, aquest aparent allunyament del frenesí metropolità —acompanyat, és clar, de la tranquil·litat generada per una família amb ofici farmacèutic— va permetre a un Viladot infant badar entre ordís segats, horts regats i tupins plens de costelles, fixant-se precisament en el rebost de material sensible infinit que és un poble que viu sent poble. Als anys cinquanta, quan l'agramuntí va començar a col·laborar en la premsa escrita lleidatana (principalment en la revista *Labor*, gràcies a Francesc Porta), va poder anar establint lligams amb altres personatges que, com ell, també s'havien fet grans, més enllà de les particularitats pròpies de la família i la classe, en pobles que, com el seu, compartien pedra seca, flors grogues d'argelaga i xiscles de *tocino*. Aquestes connexions personals que Guillem Viladot va començar a teixir dins del món cultural del Ponent de la dictadura el van portar a conèixer escriptors com Manuel de Pedrolo, Miquel Lladó, Josep Maria Portugués i Josep Vallverdú o artistes com Lluís Trepat, Leandre Cristòfol i Ton Sirera. De mica en mica, aquests contactes primerencs van anar derivant en relacions personals d'admiració, cordialitat i amistat, fins al punt que, sovint, el fet artístic s'imposava i les aventures creatives conjuntes van anar deixant testimonis en forma de llibres, objectes escultòrics o pintures, preservant un acte creatiu repetit i conegut al llarg de la història: la col·laboració, l'empelt creatiu entre persones més enllà de disciplines o tarannàs artístics. Així doncs, a aquests primers cercles de camaraderia ponentina originats, sobretot, a partir de *Labor*, s'hi van anar sumant (i també restant, és clar), homes i dones que, a mesura

que passaven els anys, participaven en la vida de Viladot d'una manera o d'una altra. La llista de col·laboracions, de transvasament de consells, de comentaris d'obres, de tertúlies i de cops de mà o de missives de Viladot amb altres creadors va ser força llarga. Ponentins com Josep Iglésias del Marquet, Albert Coma Estadella, Daniel Gelabert, Maria Mercè Marçal, Josep Guinovart, Ernest Ibáñez, Rosa Fabregat, Rosa Siré, Jaume Pont, Marta Alòs, Carles Maria Sanuy, Ramon Guixé o Serafina Balasch, entre molts d'altres, van tenir contacte amb Viladot des de la col·laboració més fraternal, alguns, i des de l'admiració i el respecte generats per la trajectòria d'un Viladot ja reconegut dins dels cercles culturals de l'època, els altres. Fora de les fronteres de l'oest català, el mateix: Joan Brossa, Antoni Tàpies, Felipe Boso, Joan-Pere Viladecans, Ràfols-Casamada, Joan Sales, Blai Bonet, Joan Triadú, Joaquim Carbó, Carme Riera Domènech, J. M. Calleja, Àlex Susanna, Rufino Mesa, Vicenç Altaió, entre d'altres. Les xarxes de relacions que Viladot va establir durant els seus anys de vida van ser, sense cap mena de dubte, motor i empena per enriquir una trajectòria personal i artística compromesa amb els orígens i, alhora, impulsada cap a fronteres molt més llunyanes que les del propi lloc de naixement.

Dins de les diferents activitats programades per a la commemoració, el 2022, dels cent anys del naixement de Guillem Viladot, aquestes relacions personals i professionals que l'agramuntí va establir durant tota la seva vida es van reafirmar en tota mena de publicacions, xerrades i conferències, clubs de lectura i exposicions que es van anar desenvolupant arreu. L'origen geogràfic, però, sense caure en tendències provincianes, s'havia de poder reivindicar en una doble maniobra de reconeixement artístic i territorial en la geografia que va veure néixer, creativament parlant, Guillem Viladot. Així doncs, i gràcies al compromís de la Xarxa de Museus de les Terres de Lleida i Aran, al setembre de 2022 es va inaugurar al Museu Comarcal de l'Urgell - Tàrrrega l'exposició «Guillem Viladot i els creadors de Ponent», que, després de debutar al museu de la capital de l'Urgell, va seguir una itinerància arreu de la província de Lleida que ha portat aquest projecte expositiu al Museu de Cervera, al Museu de Lleida, al Museu Comarcal de la Noguera, a l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu i, finalment, a la Fundació Guillem Viladot - Lo Pardal d'Agramunt;

es tanca, així, un recorregut per sis museus, sis poblacions i cinc comarques que s'ha anat desenvolupant entre l'any 2022 i el 2024. Els condicionants generats pel fet que l'exposició ha pretès ser una exemplificació visual, centrada en els fenòmens artístics generats per Viladot i diferents personatges amb els quals va col·laborar, han marcat no només les obres exposades sinó, també, els personatges escollits per mostrar les relacions més estretes, més rellevants i més genuïnes, la qual cosa ens ha obligat a excloure de la mostra altres creadors i creadores que, per més que van tenir contacte amb Viladot, no van generar prou material artístic conjunt per ser mostrat en aquest projecte. L'altre condicionant, com el mateix nom de l'exposició indica, era l'origen geogràfic dels creadors que dialoguen amb Viladot en els diferents àmbits expositius. Així doncs, els personatges ponentins amb qui Viladot ha compartit sales de museus durant aquest viatge de gairebé dos anys han estat Albert Coma Estadella, Leandre Cristòfol, Daniel Gelabert, Josep Guinovart (que té un lligam inqüestionable amb Agramunt, malgrat no haver nascut a Ponent), Josep Iglésias del Marquet, Manuel de Pedrolo, Lluís Trepà i Josep Vallverdú. Les limitacions pròpies del format expositiu han necessitat, per poder desenvolupar un estudi complementari a la mostra, aquest llibre que teniu a les mans. Aquí, els diferents capítols que han escrit autors experts en els diferents creadors que van tenir un diàleg creatiu fructífer amb Guillem Viladot queden no només com a aportacions que orbiten al voltant dels binomis establerts pel farmacèutic d'Agramunt i els seus col·legues, sinó, també, com a estudis rigorosos sobre l'art ponentí de la segona meitat del segle passat. Així doncs, les aportacions de Cristina Montgay, Jesús Navarro, Marc Verdés, Bàrbara Bayarri, Manuel Guerrero, Xavier García, Esther Solé i Joan Ramon Veny se sumen al que va néixer com una exposició i que restarà com un llibre de referència en l'estudi de la creació avantguardista del país.

Pau Minguet

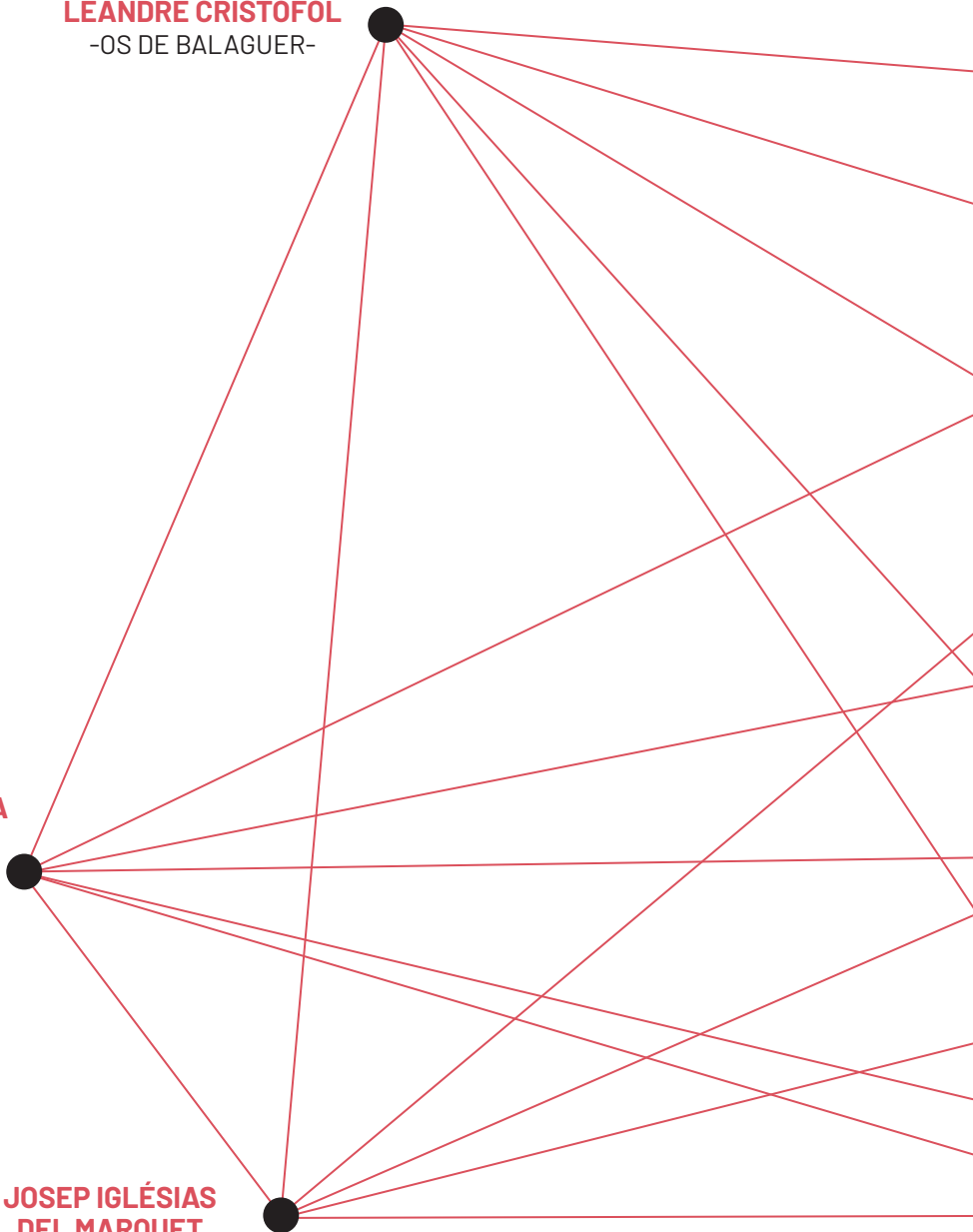
Comissari de l'exposició i editor de la publicació

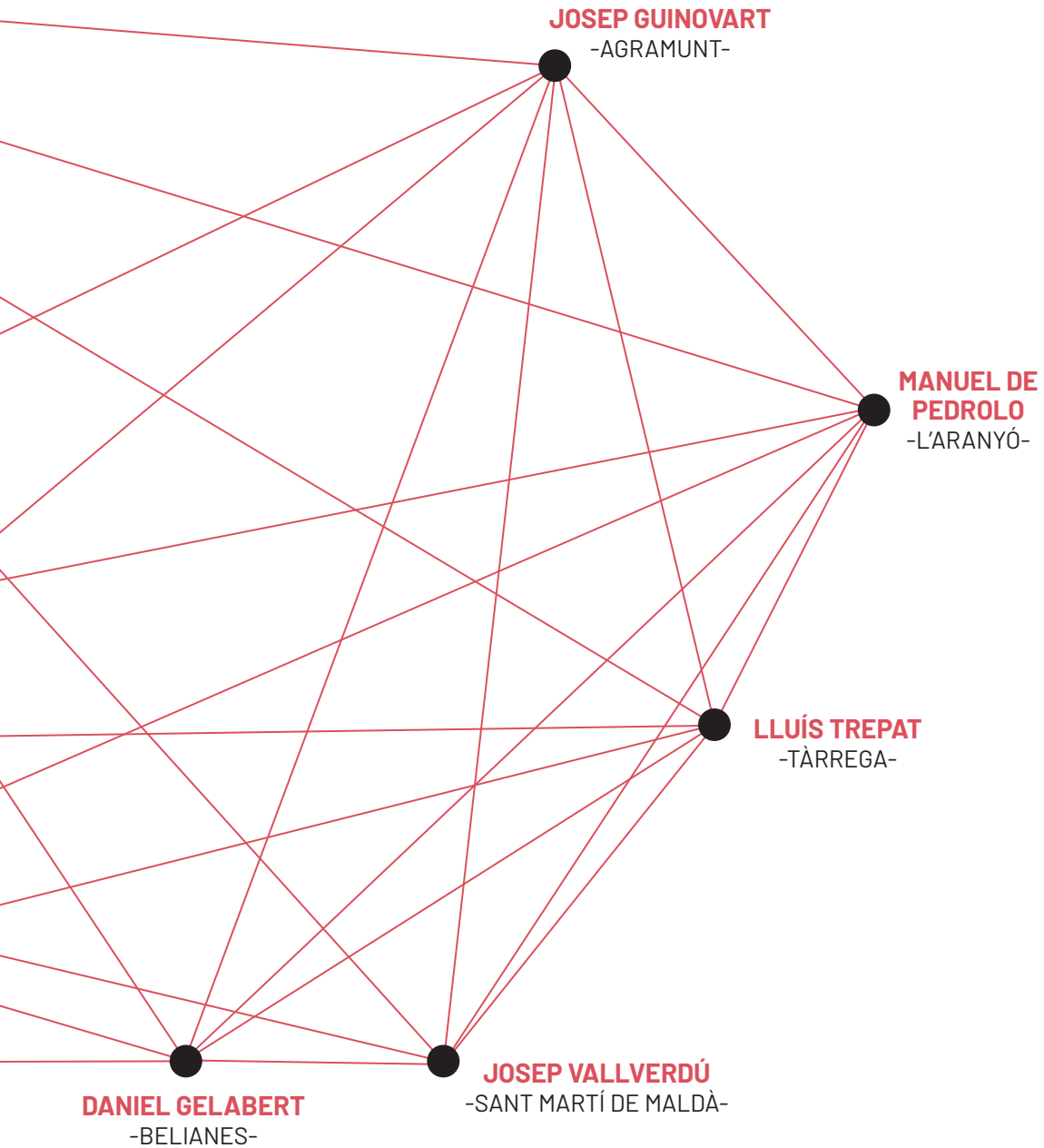
Director de la Fundació Guillem Viladot - Lo pardal

LEANDRE CRISTÒFOL
-OS DE BALAGUER-

**ALBERT COMA
ESTADELLA**
-LLEIDA-

**JOSEP IGLÉSIAS
DEL MARQUET**
-ARTESA DE LLEIDA-

GUILLEM VILADOT
I ALBERT COMA ESTADELLA,
ENTRE L'ADMIRACIÓ ARTÍSTICA
I L'AMISTAT SINCERA

Cristina Mongay Batlle

01

Guillem Viladot i Albert Coma Estadella van mantenir una relació molt fructífera i intensa al llarg de les seves vides. Tal com apunta el crític d'art i estudiós Josep Miquel Garcia (MELGOSA, GARCIA 2016: 26-27), l'estretor d'aquest vincle s'entén en gran part per la mateixa posició que els dos artistes van manifestar de convertir Ponent en l'escenari principal que veuria néixer i evolucionar les seves creacions, tot i que tots dos mantinguessin lligams amb altres esferes artístiques d'arreu del país.

Segons recorda Mary Coma Estadella, la inseparable esposa del pintor, escultor i gravador lleidatà, ambdós artistes es conegueren a la dècada dels seixanta, època en què Coma Estadella havia format part del mític Grup Cogul (1964-1965) i del Grup 5a Forma (1965-1967), i havia guanyat el III Premi Internacional de Dibuix Joan Miró (1968). Respecte a Viladot, aquests primers contactes tingueren lloc en el moment en què la seva trapella màquina d'escriure plasmava sobre el paper les primeres novel·les del cicle que girà a l'entorn de Riella (topònim fictici d'Agramunt) —*Els infants de Riella* (1965) i *La gent i el vent* (1967)— i començava també a experimentar, a través de l'assaig i l'error, amb la poesia concreta, desestructurant els codis de l'alfabet i la llengua.

«Amb en Guillem Viladot ens estimàvem moltíssim. Teníem una relació molt i molt pròxima. Tant que, cada any, celebràvem el sant d'en Guillem a casa seva, a Agramunt, el mes de juny. En aquestes vetllades compartíem taula amb altres convidats, com la psicòloga Marta Trepal, l'arquitecte i estudiós Frederic Vilà, l'escultor Leandre Cristòfol, el pintor Josep Guinovart, i un llarg etcètera de personatges d'aquell moment. En elles, jo sempre m'asseia al costat de l'esposa de Viladot, la Montse, que era un encant», apunta May Coma Estadella.

Fent de la perifèria la seva trinxera i el centre del seu món personal i creatiu, Guillem Viladot i Albert Coma Estadella van obrir una profunda esclatxa en el panorama artístic ponentí, la qual va donar pas a les darreres tendències artístiques més notables del cercle català. A partir de 1970, i en un període de dos anys, Albert Coma Estadella va prendre el relleu d'Àngel Jové al capdavant de la coordinació artística de la Petite Galerie, la galeria d'art alternativa de la Lleida del moment,

situada al carrer Bisbe Huix, aixoplugada sota el paraigua de l'Alliance Française.

Precisament durant aquesta etapa tingué lloc a la Petite Galerie l'exposició conjunta «Poesia concreta», que presentava peces de Viladot, Joan Brossa i Josep Iglésias del Marquet. Del 23 de gener al 7 de febrer de 1971 es va poder visitar a Lleida, doncs, la primera aparició pública de la poesia catalana experimental, un fet «històric», com ja ho qualificava l'escriptor Francesc Vicens en el catàleg. Fou una mostra que evidencià la crisi de la poesia i la seva recerca cap a la nova creativitat i l'experimentació. Viladot, Brossa i Iglésias del Marquet hi jugaren amb tota mena de recursos lligats al llenguatge, des de les possibilitats fonètiques a les tipografies i el collage. En el cas concret de l'agramuntí, hi estava inequívocament lligada la intenció de provocar una reacció entre els públics receptors de les obres, mantenint l'equilibri entre la crítica i la denúncia social.

Amb l'organització d'aquesta primera exposició de poesia visual, s'enfortí inevitablement la connexió entre Viladot i Coma Estadella. I així és com van anar sorgint els primers escrits que Viladot dedicà al pintor i a la seva producció artística. Un d'aquests primers documents portà per títol «Una exposición», i va ser publicat el 5 d'abril de 1970 al *Diario de Lérida*. Viladot hi elogïà la constant investigació plàstica a la qual estava tossudament immers Coma Estadella, la qual el portà a incorporar «un veritable diàleg en el mateix quadre» (VILADOT 1970), així com a mimetitzar amb la «nova generació» artística que va permetre superar l'abstracció i projectar l'art cap a la intel·lectualitat.

En aquesta línia, Viladot destacà que Coma Estadella va ser capaç de prendre el valor signic de l'angle com si es tractés de la sintaxi mínima i, ahora, suprema del discurs plàstic, emprant les masses planes suportades en l'angle. Segons afirmava a través de la seva ploma, des del silenci i el coneixement, Albert Coma Estadella s'enfrontà als crits ensordidors dels *ismes* buscant un nou camí.

Transcorreguts els anys, l'admiració de Viladot envers Coma Estadella no deixà de créixer i de mostrar-se públicament de manera escrita o presencialment, freqüentant les inauguracions de les seves mostres.

Fins i tot, l'intrèpid i inclassificable apotecari l'arribà a qualificar d'«el "pintor" més atraient amb residència a la ciutat de Lleida» (VILADOT 1978). El denominà «pintor» entre cometes, ja que reconeixia que aquesta etiqueta li era petita pel fet de ser capaç d'implicar-se en les dues dimensions, i de traslladar les formes planes pròpies del dibuix a l'espai volumètric de l'escultura. En el mateix article, Viladot insistia en el fet que Coma Estadella incorporava les tres dimensions en el moment de crear com una via per a l'alliberament instrumental aplicant els procediments artesanals: «Aquesta transmutació d'àrees a volums, aquesta il·lusió de ser dins del quadre quan de fet ja se'n és fora, és la gran troballa especulativa d'en Coma Estadella».

Enmig del cosmos artístic i cultural ponentí, Viladot va mantenir una gran relació amb molts altres personatges remarcables, com ara Ton Sirera, Lluís Trepà, Josep Vallverdú (nexa que recentment s'ha testimoniada amb la publicació d'un epistolari editat per la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida) o Leandre Cristòfol (a qui dedicà, l'any 1964, una breu biografia que s'emmirallava en la seva tendra infantesa). De fet, és ben conegut que Coma Estadella tenia una gran relació amb Cristòfol, ja durant els anys cinquanta, quan aquest en fou alumne a l'escola del Cercle de Belles Arts de Lleida amb Víctor P. Pallarés, Núria Quílez i Josefa Galofré, entre altres. A causa de la complicitat que van cultivar els dos escultors, compartint camí entre els materials,

les textures i els detalls, Coma Estadella esdevindria el gran curador de l'obra de Cristòfol (MELGOSA, GARCIA 2016: 11-12 i 49).

Tal com s'ha comentat anteriorment, sempre que podia Viladot aprofitava per estar present en les inauguracions de les exposicions de Coma Estadella. A banda dels textos que publicaria en rotatives d'arreu, també es té constància d'aquestes visites gràcies a la documentació gràfica de l'època. Per exemple, a través de la incipient càmera del fotògraf Llorenç Melgosa, que també mantenia molt bona relació amb el cercle artístic lleidatà. D'aquesta manera, Melgosa testimonià l'assistència de Viladot a la mostra col·lectiva «No Canyeret»,

fig. 1

Vista general de les persones assistents a la inauguració de l'exposició col·lectiva «No Canyeret». Assegut al fons, a l'esquerra, Guillem Viladot.

Arxiu Melgosa.
(Fotografia:
Llorenç Melgosa)

fig. 2

Detall fotogràfic
de Guillem
Viladot durant
la inauguració
de l'exposició
«No Canyeret».

Arxiu Melgosa.
(Fotografia:
Llorenç Melgosa)

que acollí la sala lleidatana Cop d'Ull l'any 1980 (**fig. 1 i 2**).

Als anys setanta i vuitanta, l'afinitat entre Guillem Viladot i Albert Coma Estadella es mantingué ferma, tant que fins i tot començaren a intercanviar-se obres; per una banda, textos, objectes i poesia concreta, i per altra, dibuixos i peces de diversos formats. És el cas del recull de *Titols*, fruit de l'enginy de l'agramuntí, del qual Coma Estadella custodià una còpia. De fet, Coma Estadella va ser també l'autor de diversos objectes de caràcter eròtic —com ara la peça d'aquesta temàtica conservada al MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida (MAMCL 0586)—, que suposaren un pas endavant de la seva evolució artística. Amb aquests «Objectes eròtics», que finalment es van poder visualitzar conjuntament en format expositiu l'any 1988, d'una manera molt sòbria i minimalista, Coma Estadella jugà amb la seva necessitat de sortir del pla i cercar la tercera dimensió a través dels colors de la fusta i d'altres que rememoren l'estètica del *pop art*.

L'estiu de 1984 va materialitzar-se una de les ocurrències més divertides i excepcionals protagonitzades pel multidisciplinari agramuntí.

Fou el moment de la gravació del *Self o el silenci de l'angle*, un pintoresc projecte filmic ideat i protagonitzat per Viladot que rodaria comptant amb el vessant interpretatiu de Coma Estadella. Aquesta producció lleidatana, però, mai va acabar veient la llum. Tot i això, a la Fundació Lo Pardal n'hi ha alguns testimonis, en un sobre mal conservat, que ens permeten reconstruir quin fou el seu tarannà. Com molt bé explica la investigadora i arxivera Teresa Ibars a la seva (no) biografia de Viladot, els secans d'Albesa, Algerrí i Agramunt es van convertir en escenaris improvisats de pel·lícula (IBARS 2022: 179-183). Entre la documentació classificada per Ibars provinent d'aquest sobre, val la pena ressaltar un bon grapat de fotografies, obra de Joan Sirera. En diverses hi van ser capturats —en plena faceta dramàtica i una mica estrafolària— Guillem Viladot i Albert Coma Estadella (**fig. 3, 4 i 5**). Tot i que es desconeixen amb exactitud els detalls de la trama, Viladot hi apareix com a personatge principal, tal com un Quixot ponentí que es relaciona amb grups de joves, sent observat de molt a prop per Coma Estadella, que actua com un Sancho Panza postmodern. «En Guillem em digué que jo li havia de fer el vestit de

fig. 3 i 4
Albert Coma
Estadella i Viladot
durant el rodatge
del film *Self o el
silenci de l'angle*
(estiu de 1984).

Arxiu Fundació
Guillem Viladot - Lo
Pardal. (Fotografia:
Joan Sirera)

fig. 5

Albert Coma
Estadella enmig
de la gravació del
film *Self o el
silenci de l'angle*
(estiu de 1984).

Arxiu Fundació
Guillem Viladot - Lo
Pardal. (Fotografia:
Joan Sirera)

la pel·lícula, a l'Albert, amb un sac de ràfia. Pobre Albert! El vaig haver d'empolsar de talc de cap a peus de tant com picava aquest vestuari!», recorda Mary Coma Estadella.

Self o el silenci de l'angle es podria tractar com una escenificació gairebé bíblica de la decadència de la cultura contemporània a Occident, i el seu diàleg amb la societat del moment i la raó. Una contraposició de maneres de fer que els mateixos Guillem Viladot i Albert Coma Estadella personificaven. Mentre que el primer era enèrgic, atrevit, juganer, transgressor i molt bon comunicador, l'altre tenia una personalitat més continguda, era extremament ordenat, metòdic i reflexiu.

La pel·lícula fou un dels dos projectes singulars que van compartir aquests dos artistes fills de Ponent. El segon es tracta d'un llibre que Albert Coma Estadella projectà a les edicions bibliogràfiques de Lo Pardal (MELGOSA, GARCIA 2016: 27).

El 26 de novembre de l'any següent, Guillem Viladot publicà al diari *La Mañana* l'article «Coma Estadella: el silenci de l'angle» (VILADOT 1985), que novament girava al voltant de la darrera exposició individual de l'escultor i gravador, que s'havia desplegat a la Galeria Alfós de Lleida. Viladot ressaltava la necessitat de Coma Estadella d'experimentar per arribar al llenguatge propi, fet que li comportava situar-se «al marge de la majoria, al marge de les institucions que les ordenen, al marge, en fi, del món». Els artistes aferrats a l'originalitat, «en la novetat, en la sorpresa», com de fet ells dos, «trobem la profunditat de la novetat com un mecanisme de síntesi que ens parla de l'ordre plàstic com un llenguatge original». D'aquí la potència del «menys és més». En paraules de Viladot, «l'Origen, i això ens ho explica Coma Estadella amb la mesura continguda, rau en el silenci, el silenci de la follia, o sigui de la saviesa: l'angle».

De nou entre les pàgines de *La Mañana*, Viladot considerà que «hi ha artistes que tenen un llenguatge que al·lucina» (VILADOT 1987). Albert Coma Estadella n'era un, sens dubte, igual que la gravadora Rosa Siré; artífexs als quals Viladot atribueix un gran valor social a causa de la seva tenacitat i posició creativa enfront de l'art més comercial,

previsible i submís; el que ell anomena «trans». «[Els seus] són llenguatges estrictes, de rigor, de feina ben feta, al marge de modes i marxants. Però els “crítics” en passen, perquè el que es porta té un altre caire: la barroeria, la potineria, la grolleria», puntualitzava l’agramuntí.

Però els camins de Viladot i Coma Estadella es truncaren sense remei a causa de la malaltia del lleidatà, que l’acompanyà en els darrers temps de vida. Era *vox populi* que Viladot no se sentia còmode visitant persones malaltes, ja que el feia sentir totalment desubicat. Potser perquè l’inquietava encarar-se amb la transcendència del seu veritable «jo». En poc temps, Viladot va veure marxar persones que admirava moltíssim, veritables pals de paller de la cultura catalana, com ara Maria Aurèlia Capmany, Manuel de Pedrolo o Jaume Vidal Alcover. Però, davant la malaltia de Coma Estadella, feu una notable excepció i el visità per darrer cop. Plegats compartiren taula a casa dels Coma Estadella, com tantes altres vegades havien fet, en un sopar que podria prendre’s com un comiat. En arribar el moment de dir-se adeu, l’agramuntí obsequià Coma Estadella amb un objecte de companyia, configurat a partir d’una llançadora de teixir i una bola de fusta, i diverses esferes circulars de metall. Un obsequi amb el qual, d’alguna manera, Viladot volia fer-li notar el seu immens suport, admiració i afecte.

El 29 d’octubre de 1991, després d’un greu periple, Albert Coma Estadella deixà aquest món, i just després protagonitzà dos nous escrits de Viladot. En el publicat al *Diario de Lérida* l’endemà de la mort, Guillem proclamà: «Tots aquells que l’hem estimat i, per tant, hem estat vora el caliu de la seva obra, ens hem adonat sempre que, per una banda, estava esbatanada al gest coetani i, per una altra, servava obsessivament el rigor que l’anunciava com un clàssic» (VILADOT 1991a). Arran d’«Obra recent», la darrera exposició de Coma Estadella que acollí Fundació la Caixa l’any 1990, i amb la seva desaparició, «ens obliguen a considerar l’art com una cosa més que un acte social administrat, sinó com una realitat màgica configurada en l’edat d’or del notemps» (VILADOT 1991a).

Per altra banda, al diari *La Mañana* (VILADOT 1991b), l'agramuntí optà per publicar un text molt més personal i curt, notablement carregat d'emocions. Qualificà l'escultor de «poeta del color i de la forma», elements a través dels quals transmetia estadis d'amor on sempre era present la seva esposa, Mary, que ho vivia «des del rigor i la puresa». En aquest text, precisament, Viladot recordava aquell darrer sopar que van compartir i el seu regal, així com l'exquisidesa de l'artista traspassat. A més, reflexionava al voltant de la fugacitat de la vida i de la importància d'estimar i estimar-se: «la il·lusió de viure [...] no pas per assolir la glòria sinó per arribar a estimar-nos des de la casa que serva els noms i les formes del somni, és a dir, de la realitat que va més enllà de la immediatesa servil i que deixarà memòria estricta del propi depassar».

Coma Estadella va seguir en la ment i en la ploma de Viladot, fet que explica que el rememorés els mesos següents en format paper. Li atorgà, de fet, un digníssim lloc a l'art català —«ja no morirà mai més, perquè, dins la creativitat, la mort física és el passaport per a la immortalitat» (VILADOT s/d [novembre 1991b]).

Un nou escrit a *La Mañana*, que portà per títol «La Mari i l'Albert» (VILADOT s/d), deixà altre cop constància de la profunda estima que sentia Viladot. L'inclassificable agramuntí elogiava que la sala d'exposicions del Col·legi d'Arquitectes Tècnics i Aparelladors de Lleida adoptés el nom de Sala Coma Estadella. «Els padrins d'aquest bateig van parlar com si el temps no hagués passat i l'Albert fos present amb tota l'exigència projectada en una obra de gran bellesa.» En aquest homenatge, Viladot no hi faltà, i tampoc ho feu Jaume Magre, un dels grans activistes culturals de l'època, amb qui tantes batalles compartí Albert Coma Estadella; ni tampoc Mary Coma Estadella, notablement emocionada. Els acompanyaren el poeta Francesc Pané, Mari Sirera, Dolors Sistac, Mercè Porta, i un llarg etcètera de personalitats. Guillem Viladot considerà aquest acte de gran importància, un reconeixement merescut a l'esperit transgressor de la Petite Galerie que en el seu dia, i en ple franquisme, trencà una llança a favor de la llibertat creativa.

El temps s'endugué ambdós artistes, però, en paraules del mateix Viladot tenint present Coma Estadella, resta «l'obra de rigor professional i de bellesa exquisida» (VILADOT s/d [novembre 1991b]), la qual cosa és ben bé extrapolable al seu cas.

Les sinergies en què van confluïr Viladot i Coma Estadella van possibilitar que la historiografia de l'art actual els contemplés amb curiositat, i s'organitzés una exposició retrospectiva a Lo Pardal, l'any 2016, que va tornar a situar les seves vides i obres en paral·lel. Aquesta mostra arrencava a propòsit del Dia Mundial de la Poesia i, després de la lectura en diverses llengües del poema «Prenem les roses», d'Olga Xirinacs, s'inaugurà repassant la relació entre els dos artistes en diferents períodes creatius. Una proposta temporal que va comptar amb una vintena d'obres del pintor i escultor, i amb els escrits de Viladot, així com amb alguns testimonis dels seus dos projectes en comú: la maqueta del llibre i algunes fotografies del rodatge de *Self*. Un bon testimoni de la complicitat que compartiren aquests eters Quixot i Sancho ponentins que deixaren una profunda empremta, i contribuïren a canviar el rumb en la manera de fer artística de les terres de Lleida.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BIOSCA, M.; CORNADÓ, M. P. (1996). *La ciutat de Lleida i els escriptors*.
Barcelona, La Magrana.
- IBARS, T. (2022). *El silenci de l'angle. Guillem Viladot o el desfici pel jo*.
Juneda, Fonoll.
- MELGOSA, L.; GARCIA, J. M. (2016). *Albert Coma Estadella. Art i compromís*.
Dues mirades sobre la trajectòria vital de l'artista lleidatà. Lleida, Edicions
de la Clamor.
- PALLARÉS, M.; VILÀ, F. (1994). *La Petite Galerie (1968-1976). Una galeria
d'art alternatiu a Lleida*. Lleida, Publicacions de la Universitat de Lleida.
- ROIG I NADAL, M. (1993). *50 anys de galeries i sales d'art. Lleida, 1943-1993*.
Lleida, Ajuntament de Lleida.
- VILADOT, G. (s/d). «La Mari i l'Albert». *La Mañana*.
— (s/d [1985]). *Coma Estadella: el silenci de l'angle*. Agramunt, Arxiu
Lo Pardal, Fundació Guillem Viladot.
— (s/d [novembre 1991a]). *Amb l'Albert Coma i Estadella*. Agramunt,
Arxiu Lo Pardal, Fundació Guillem Viladot.
— (s/d [novembre 1991b]). *Oh, mort que no mates!* Agramunt, Arxiu Lo Pardal,
Fundació Guillem Viladot.
— (1970). «Una exposició». *Diario de Lérida*, 5 d'abril.
— (1978). «Coma Estadella. Superfície i volum». *El Correo Catalán*,
8 de juliol.
— (1985). «Coma Estadella: el silenci de l'angle». *La Mañana*,
26 de novembre.
— (1987). «El trans». *La Mañana*, 15 de maig.
— (1989). «12 artistes lleidatans». *La Mañana*, 27 de setembre.
— (1991a). «Les avantguardes o fer obra amb el rigor d'un clàssic».
Diari de Lleida, 30 d'octubre.
— (1991b). «L'Albert Coma Estadella». *La Mañana*, 30 d'octubre.

